

ФЛЕШМОБИ В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ В УМОВАХ АГРЕСІЇ РФ (2022 р.)

Ігор КОЛЯДА, доктор історичних наук, професор, заслужений працівник освіти України, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ;

Марія ШЕРШЕНЬ, студентка, історико-філософський факультет, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, м. Київ

В умовах незалежності та етапу становлення громадянського суспільства в Україні сьогодні надзвичайно важливим і актуальним завданням є виховання свідомого громадянина, патріота, активної, творчої особистості, яка вмє будувати рівноправні відносини з державою.

Необхідність громадянського виховання здобувачів освіти загальних закладів середньої освіти та молоді закладів вищої освіти зумовлена процесом консолідації і розвитку українського суспільства, відповіддю сучасним викликам, які стоять перед Україною та потребують подальшого вдосконалення громадянського і національно-патріотичного виховання, оптимізації державної політики в цій сфері.

Ведення бойових дій є прерогативою держави. У ситуації військового конфлікту пріоритетом держави є досягнення перемоги, а не підтримка надто складного механізму саморегулювання суспільних процесів, що є сутністю громадянства і громадянського суспільства. Як наслідок, країни, що перебувають у стані війни, часто обмежують громадянські свободи та політичні права, домагаються пильнішого вивчення громадських ініціатив; піднімають питання про громадянську культуру дітей і дорослих [2, 3].

Ці питання порушувалися впродовж усього періоду військового протистояння на сході України з 2014 року. Однак з початком повномасштабної відкритої агресії РФ в Україні з 24 лютого 2022 року їх актуальність набула нового звучання і нових смислів.

Військові дії РФ на території України 2022 року стали викликом, який мобілізував українське громадянське суспільство. Яскравим свідченням цього став активний розвиток добровольчого і волонтерського руху. Сьогодні небайдужі активісти-патріоти приділяють велику увагу завданням запровадження прозорості закупівель для ЗСУ, контролю за її постачанням, збору коштів на оздоровлення вояків ЗСУ тощо.

Таким чином, очевидним є активна участь представників громадянського суспільства в контролі за зміцненням обороноздатності країни, у зміцненні підрозділів ЗСУ у військовому конфлікті, не покладаючи всю відповідальність лише на органи державної влади та управління.

Ця активна позиція українського громадянського суспільства має й інші форми прояву.

Історія, ідентичності, інформаційний простір України стали об'єктом ворожих атак. Так, аре-

ною цієї війни став гуманітарний простір України. І в цьому просторі громадянське суспільство теж перебуває в стані війни. Хтось підтримує державу перерахуванням коштів для ЗСУ, лікарів, волонтерів, добровольців і звичайних громадян, які опинилися в складній ситуації. Деякі вважають, що суть боротьби за самоствердження українського етносу, наприклад, у забороні російськомовного культурного продукту. І звичайним аргументом на користь таких ініціатив є нагадування про війну, що війна вимагає наступальних дій у гуманітарній сфері. Тому війна для молоді генерации українців не є чимось віддаленим і абстрактним. Вона вимагає від усіх самовизначення, відповідей на запити про створення гідної відсічі на виклики війни, роль громадянського суспільства в його керівництві та вплив самої війни на громадянську культуру [1, 9 – 10].

Однією із новітніх форм громадянської активності молоді, її соціальної комунікації, формою громадянської культури стало таке явище, як флешмоб.

Звичайно, флешмоб можна вважати соціальним явищем, що аналізується в галузі психології та філософії, але політичні, соціально-економічні, духовно-моральні трансформаційні зміни, які супроводжують сучасне інформаційне суспільство, усе більше вимагають його гнучких механізмів входження до спільноти. Особливо новою в цьому контексті є практика входження людини, тобто ступінь, до якої індивід здатний оптимально зрозуміти і прийняти нові умови соціального середовища.

Метою нашого дослідження виступає вплив соціального явища флешмобу на формування громадянської культури учнів в умовах агресії РФ.

Соціальні аспекти світової практики зустрічей останнього десятиліття для реалізації дій стосунків між різними соціальними групами дослідники вважають одними з найперспективніших у галузі теорії соціальної комунікації.

Проблема розгляду флешмобу як інструменту технології інформаційної соціалізації певною мірою розроблялася такими авторами, як Г. Рейнгольд, В. Брязкун, А. Туполєв, В. Щербина, І. Шевчук та ін. [4, 71].

Проблеми громадянського суспільства і громадянської культури є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних суспільно-гуманітарних наук. Окремі аспекти громадянської

культури вивчають у політології, юриспруденції, психології, соціології, культурології тощо.

Існують різні підходи до тлумачення поняття громадянської культури. Серед вітчизняних учених цю проблему досліджували: В. Амелін, Н. Кейзеров, А. Мелвілл, А. Нікітін, П. Сергієнко, А. Соловійов, М. Черниш.

У працях наступних авторів громадянська культура обговорюється в зв'язку з проблемами громадянського суспільства: К. Гаджиев, А. Кравченко, А. Кочеткова, Ю. Красіна, І. Левіна, С. Ліпсет, Л. Романенко, Ю. Резник, В. Смольков [3].

Флешмоб (також флеш моб, флеш-моб або просто моб, англ. flash mob – «спалах натовпу») – це заздалегідь спланована масова акція, організована сучасними швидкісними засобами зв'язку (переважно через інтернет), у ході якої велика група людей раптово з'являється в громадському місці, виконує заздалегідь обумовлену дію, яка називається сценарієм, протягом кількох хвилин, а потім швидко розчиняється серед людей [4].

Флешмоб, як соціальна мобільність у своєму соціальному прояві, хоче показати своє критичне ставлення до системи, правил, стереотипів, що склалися в конкретному суспільстві, намагається приборкати соціальний лад чи надати йому нових акцентів. Однак це не суспільний рух чи організація в прямому сенсі цього слова, оскільки учасники і його прихильники не мають такої якості, як цілісність. Натомість це можна було б назвати соціальною мобільністю, тобто явищем тимчасової зміни суспільної свідомості та поведінки. Вона тимчасова, оскільки спалахує миттєво, так само швидко зникає й залишається в пам'яті своїх свідків, учасників кіберпростору та ЗМІ, за винятком спогадів про первісну спрямованість на суспільно-історичну подію [4].

Тож якщо говорити про флешмоб як суспільний рух, то треба зазначити, що йому бракує довгострокової ідеології, умовності, невідповідності суспільним нормам і цінностям. Останнє він використовує як основу та орієнтир для об'єднання прихильників громадської дії, що прагне приборкати суспільний лад чи дати йому «іскру» [4].

Варто зазначити, що відмінність флешмобу, як зібрання громадян, від зборів, мітингів, демонстрацій і пікетів полягає в поєднанні таких характеристик: спосіб його організації через ЗМІ; анонімність; швидкість монтажу; відсутність організаторів і відповідальних осіб, централізованого управління; короткочасність; раптовість; спонтанність; синхронізація; автономія; абсурдність вчинку; повна демократія; повна відмова від будь-яких комерційних відносин; повна відмова від висвітлення в ЗМІ.

Немає єдиної думки щодо мети флешмобів, відображеної суспільством. Учасники одного заходу можуть переслідувати різні цілі, але кінцевою метою його існування є втілення віртуального спілкування в реальні дії. Можливі варіанти: розваги, зрив повсякденного життя; враження оточуючих; відчуття приналежності до загальної

справи; самоствердження; намагання справити враження; досягнення ефекту групової психотерапії; відчуття звільнення від соціальних стереотипів поведінки [5, 28].

В Україні флешмоби набули популярності з 2008 року. Серед найбільш відомих можна назвати акцію на Софійській площі, що відбулась 29 червня 2014 року до Дня молоді. Молоді люди створили зображення карти України розміром 25 на 35 метрів. За словами організаторів флешмобу такі дії «необхідні для підтримки морального духу громадян, вони об'єднують людей». З-поміж подібних акцій можна назвати також флешмоби: «Єдина Україна», «Обійми Україну!», «Молодь за єдність», «Вишиванка – духовна броня українців. Україна – броня світу» тощо. Звичайно, такі заходи в діяльності вчителя сприяють вихованню в здобувачів освіти патріотизму, почуття гордості за власний народ і державу.

З початком війни використання флешмобів значно зросло. Україну підтримують не лише відомі політики, художники, спортсмени, діячі культури і мистецтва, а й прості люди, особливо здобувачі освіти в системі закладів загальної середньої освіти. Для багатьох війна стала великим випробуванням, адже довелося покинути дім, друзів, утратити дім, батьків, але молода генерація українців твердо переконана в перемозі свого народу на російським агресором. У цьому контексті дуже важливо, щоб здобувачі освіти слухали і сприймали.

Учителі історії України та правознавства в умовах реалізації концепції Нової української школи мають сприяти розвитку громадянської культури в усіх її проявах. Це включає кампанії на підтримку постраждалих та участь в онлайн-конференціях зі здобувачами освіти, які виїхали за кордон. З іншою частиною здобувачів освіти, що залишилися в Україні, учителі організують волонтерські акції, зокрема організацію перерахунку коштів на потреби ЗСУ або громадян, які постраждали в результаті збройної агресії РФ. Серед таких акцій пріоритетне місце посідають флешмоби.

Особливо учні полюбили танцювальні флешмоби, коли після уроку раптово лунає музика і певна група учасників (учителів) починає зладжено виконувати ритмічні рухи. Поступово до них приєднуються однолітки з інших класів [6].

Психологи відзначають позитивність флешмобів, оскільки вони сприятливо впливають на психічний стан учасників, спонукають до прояву позитивних емоцій, допомагають звільнитися, розвивають навички самоорганізації та водночас почуття колективізму.

У позанавчальній діяльності з учнями флешмоби відбуваються як короткочасно-театралізовані дійства, здатні охопити значну кількість школярів і привернути їх увагу до деяких важливих явищ сьогодення.

Флешмоби можна виконувати як в освітніх цілях, так і для розваг, оздоровлення, для рефлексії

сій, наприклад, зняття емоційного напруження, альтернативної розумової діяльності та фізичної активності.

Лише з початку повномасштабної війни РФ проти України пройшло близько сотні флешмобів серед здобувачів освіти старшої школи.

Найбільш яскравим у час відкритої агресії РФ проти України (2022 року) став співочий український флешмоб «Ой у лузі червона калина», започаткований вокалістом гурту «Бумбокс» Андрієм Хливнюком, який вступив до лав територіальної оборони і 27 лютого 2022 року заспівав на фоні Софійського собору цей марш Українських січових стрільців, виклавши в інстаграмі перший куплет пісні а капела у воєнному Києві. Пісня набула нової популярності [7].

Більшість українців знають цю пісню як гімн Українських січових стрільців, але її історія сягає ще XVII століття, а саме часів гетьманства Богдана Хмельницького. Слова «Ой у лузі червона калина...» спочатку були останнім куплетом козацької пісні «Розлилися круті бережечки». Існує аж цілих дві версії, як ця пісня зрештою стала гімном легіону УСС. Згідно з першою версією, у 1914 році режисер львівського театру «Руська Бесіда» Степан Чарнецький поставив трагедію «Сонце Руїни» про гетьмана Дорошенка, але фінальну пісню замінив на «Розлилися круті бережечки». Щоправда, він змінив геть увесь текст, окрім останнього куплету. Також Чарнецький підкорегував мелодію. Вистава мала успіх, а слова пісні підхопила галицька молодь і в другій половині 1914 року її почали виконувати на заходах, які організовували січові стрільці. За іншою версією, у серпні 1914 року в Стрию її вперше почув чотар [командир взводу] УСС Григорій Трух. Він додав до куплету козацької пісні ще три строфи і навчив співати її своїх бійців. Вважається, що саме завдяки Труху пісня стала такою, як ми її знаємо: замість «славних козаченьків» у тексті з'являються «наші добровольці» [8].

У виконанні Андрія Хливнюка пісня «Ой у лузі червона калина» стала справжнім хітом у соцмережах і не лише в Україні, а й у всьому світі. Відео на пісню стало вірусним. Її переспівували в багатьох містах і країнах, демонструючи свою підтримку Україні під час війни. Так, пісня «Ой у лузі червона калина» стала всесвітнім шлягером. Південноафриканський музикант The Kiffness поклав на музику виконання Хливнюка. Саме виконання Хливнюка використано було гуртом Pink Floyd, який 8 квітня 2022 року представив композицію «Hey, Hey, Rise Up!» Трек записали Девід Гілмор і Нік Мейсон, два незмінні учасники гурту, разом із композитором, сценаристом і режисером Нітіном Соуні та бас-гітаристом Гаєм Праттом. Композиція «Hey, Hey, Rise Up!» уже буквально за кілька днів потрапила на верхівку світових чартів [7].

Не менш відомою стала кавер-версія на виконання пісні Андрієм Хливнюком 3-річним хлопчиком Леоном. Леон не просто виконав пісню «Ой у лузі червона калина», а й запустив у мере-

жі цілий флешмоб. «За словами батька Олександра, його син Леон почув композицію у виконанні Андрія Хливнюка й почав її скрізь наспівувати. Батько вирішив поповнити сімейний відеоархів і зняв це на камеру. Згодом, щоб підтримати пораненого лідера гурту «Бумбокс», чоловік вирішив опублікувати творчість трирічного Леона в мережі».

Услід за хлопчиком Леоном марш Січових стрільців почали виконувати українські зірки. Так, найбільші перегляди (понад 13 мільйонів) отримало на хостингу «Youtube» змонтоване відео на пісню у виконанні багатьох українських відомих співаків – Андрія Хливнюка, а також НК, Івана Дорна, Дмитра Кадная, Наталії Могилевської, Хаса, Надії Дорофєєвої, Олі Полякової, Павла Зіброва, Єгора Крутоголова, Юрія Ткача, Лесі Никитюк Джамали та хлопчика Леона з фінального фразою Тіни Кароль «Доброго вечора! Ми з України!».

До цього пісенного флешмобу «Ой у лузі червона калина» долучилися сотні українських здобувачів освіти з різних куточків і регіонів України. Серед них: «Центр творчості дітей та юнацтва» (м. Тернопіль), хореографічний гурток ЗОШ I – II ступенів с. Шипівці (Тернопільська обл.), комунальний заклад «Заваллівський лицей-мистецька школа», «Хореографічне відділення Ужгородської школи мистецтв», Ярмолинецький НВК ЗЗСО I – III ст. №1 (Хмельницька область), «Конотопська дитяча школа мистецтв», гуртківці Центру позашкільної освіти Крелевецької міської ради (Сумська обл.), вихованці Довгопільського інструментального ансамблю «Зорі Карпат» (Закарпатська обл.), танцювальний ансамбль «Діамант» з м. Сміла (Черкаська обл.), «FLY DANCE THEATRE» (м. Обухів, Київська обл.), Тростянецький заклад загальної середньої освіти I – II ступенів №2 (Вінницька область), зразковий аматорський хореографічний колектив «Непосиди» Самгородоцької ДМШ, співочі колективи здобувачів освіти загальних закладів середньої освіти Хмельницької міської територіальної громади (Вінницька обл.), гурт «Суцвіття» Кам'янопотоківський центр культури і дозвілля (Кременчуцький район Полтавської області) та десятки, десятки інших.

Так, українські підлітки – здобувачі освіти своєю участю у цьому співочому флешмобі «Ой у лузі червона калина», продемонструвавши свою любов до України, до її символів, обрядів, традицій, виявили свою громадянську позицію у війні України з російським агресором, демонструючи високий рівень своєї громадянської культури.

Такі флешмоби стали не тільки акціями громадянської активності, а й реалізацією завдань «Нової української школи», зокрема виховання практичних компетентностей взаємодіє одне з одним незалежно від мови спілкування, походження, місця народження та проживання (іноді учасниками флешмобів ставали здобувачі освіти з різних регіонів і місць України). Завдяки цим флешмобам сучасне покоління здобувачів освіти стають учасниками історичних подій і явищ, до-

свід участі яких стане корисним і для наступної генерації юних українців. Участь у таких флешмобах дає змогу долучити здобувачів освіти до справжньої історії сьогодення, сприятиме вихованню гордості за свою країну, за своє покоління, формуванню національної самосвідомості і гордості за український народ, його героїчну боротьбу з путінською агресією [1].

Таким чином, флешмоби допомагають педагогам урізноманітнити позанавчальну діяльність з учнями в умовах реалізації концепції НУШ та під час протистояння українського народу агресії РФ, оновити її форми, долучити здобувачів освіти до реалізації завдань громадянського суспільства і тих викликів, які обумовила перед ним відкрита збройна агресія РФ проти України в 2022 р. Тематика таких форм підліткової активності може бути різноманітною, що допоможе вчителю історії не тільки підвищити пізнавальний інтерес, розвивати креативність мислення здобувачів освіти різного віку, а й формувати громадянську культуру на різних етапах життя і навчання учнів закладів загальної середньої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громадянське суспільство в час воєнних конфліктів. Збірник наукових статей. За ред. П. Кендзьора. Всеукраїнська асоціація викладачів історії та суспільних дисциплін «Нова Доба». Львів: Панорама, 2020. 140 с.

2. Громадянські якості підлітків: теорія і практика становлення: монографія / за заг. ред. А. І. Грітчиної. Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2018. 136 с.

3. Жеребятнікова І. В. Громадянська культура як аксіологічна складова розвитку динамічної політичної системи / Вісник Національного університету «Юридична академія України ім. Я. Мудрого». Серія: Політологія. 2016. № 2 (29). С. 270 – 273.

4. Купрій Т. Г., Головка М. Ю. Флешмоб як соціальне явище і технологія інформаційної комунікації. Соціологія. 2012. №7 (87). С. 71 – 75.

5. Петренко-Лисак А. О. Теоретико-методологічний аналіз соціальних рухливостей: флешмобу, букросінгу та паркуру. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2011. Вип. 12. С. 27 – 32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apspp_2011_12_8.

6. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві / Колективна монографія. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. 296 с.

7. «Ой у лузі червона калина». – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/>

8. Від Хмельниччини до Хлівнюка: як змінилася пісня «Ой у лузі червона калина...» за цілі епохи визвольної боротьби. – Режим доступу: <https://zaborona.com/vid-hmelnichchyny-do-hlyvnyuka-yak-zminyлася-pisnya-uj-u-luzi-chervona-kalyna-za-czili-epohy-vyzvolnoyi-borotby/>

УРОК ІСТОРІЇ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ: ВІД ЗАДУМУ ДО ВТІЛЕННЯ (З ДОСВІДУ ЯБЛУНИЦЬКОГО ЛІЦЕЮ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Степан БОРЧУК, доктор історичних наук, професор, м. Івано-Франківськ;

Марія САНКОВИЧ, учитель-методист суспільствознавчих дисциплін ЗЗСО Яблуніцького ліцею м. Івано-Франківськ

Принцип інклюзії означає необхідність діяти в напрямі створення «Школи для всіх» – навчальних закладів, які об'єднують усіх, враховуватимуть відмінності, сприятимуть процесу навчання і відповідатимуть індивідуальним потребам дітей і дорослих. Передмова до Саламанської декларації, 1994 р.

У сучасному світі навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами є поширеним явищем. Тому постає актуальна проблема створення оптимальних умов для розвитку, виховання, навчання здобувачів освіти з особливими освітніми потребами та реалізації інклюзивної освіти. Ця стаття зосереджена на основних підходах до реалізації завдань інклюзивної освіти в діяльності Яблуніцького ліцею Івано-Франківської області, висвітлено особливості навчання та виховання здобувачів освіти з порушеннями психофізичного розвитку з урахуванням особливостей їхнього розвитку, використання специфічних заходів і організаційних форм навчальної роботи, залежно від характеру розвитку на уроках історії.

Ключові слова: урок історії, інклюзивна освіта, здобувачі освіти, особливі освітні потреби.

Сьогодні в Україні відбувається формування нової освітньої політики, яка передбачає включення кожного здобувача освіти в освітній простір і цим забезпечує реалізацію їх права на освіту. Центральне місце в системі освіти належить середній школі. На відміну від університету, у школі ще можна вирівняти дисбаланс у розвитку здобувачів освіти. У школі формується особис-

тість, її громадянська позиція та моральні якості.

Інклюзивна освіта як забезпечення права на рівний доступ до якісної освіти всіх здобувачів освіти набуває дедалі більшого значення і розвитку в Україні. Це пов'язано з багатьма чинниками, зокрема: активністю батьків дітей із порушеннями психофізичного розвитку щодо забезпечення можливості для їхніх дітей навчати-